

Gęsiarka i Wizja Napoleona

Reprodukcja obrazu Adama Setkowicza oferowanego do sprzedaży przez dom aukcyjny w Katowicach

W ofercie dotyczącej czerwcowej aukcji jednego z katowickich domów aukcyjnych znalazło się dzieło Adama Setkowicza *Gęsiarka*, bardzo podobne do rysunku przedstawiającego skradziony obraz, publikowanego w naszym *Katalogu strat* („Cenne, bezcenne/utracone” nr 3 z 1998 r.). Rysunek będący „portretem pamięciowym” utraconego płótna publikowaliśmy także w „Gazecie Antykwarycznej”. Zwróciliśmy się do Biura Koordynacji Służby Kryminalnej Komendy Głównej Policji z prośbą o sprawdzenie oferowanego w Katowicach obrazu. W wyniku podjętych działań ustalono, iż dzieło wystawione w Katowicach nie pochodzi z przestępstwa. Setkiewicz namalował kilkanaście obrazów o tej tematyce. Różniły się one wymiarami i szczegółami

w kompozycji stada gęsi, postać dziewczynki natomiast pozostawała bez zmian.

W roku 1991 z Instytutu Warzywnictwa w Skierniewicach skradziono płótno Jerzego Kossaka *Odwrót Napoleona spod Moskwy*. Reprodukcję namalowanego w 1926 r. obrazu publikowaliśmy w dziale *Dobra utracone* miesięcznika „Spotkania z Zabytkami” oraz *Katalogu strat* magazynu „Art & Business”. Kilkakrotnie zgłaszano nam pojawienie się tego obrazu na rynku sztuki. Jednak za każdym razem okazywało się, że chodziło o kolejną replikę jednej z najstawniejszych kompozycji malarskich Jerzego Kossaka *Wizji Napoleona w odwrocie spod Moskwy*, która powstała w roku 1913. Obraz ten był przez swojego twórcę powtarzany wielokrotnie. Jego różniące się wymiarami, szczegó-

łami kompozycji, a także formą sygnatury repliki rozsięły się po świecie. Trafily one do Ameryki i Australii, a jedna z nich znajduje się w muzeum panoramy *Borodino* w Moskwie.

Nie było w tym nic dziwnego, że artyści wielokrotnie powtarzali tematy, czy też motywy prac, które odniosły sukces. Płótna przedstawiające modne czy popularne tematy

lepiej się sprzedawały, niejedynemu mistrz pędzla wykorzystywał ten fakt, by rozwiązać swoje problemy finansowe. Gdy zaś świadom swojej popularności malarz miał na utrzymaniu rodzinę i na dodatek chciał jej zapewnić odpowiedni poziom życia, organizował w swojej pracowni – tak jak to było w przypadku Wojciecha i Jerzego Kossaków – niemal fabryczną produkcję. Obrazy podmalowywane przez Jerzego lub jego pomocników, a wykańczane i sygnowane przez Wojciecha, stanowiły dla tej artystycznej rodziny podstawę egzystencji. Sam mistrz niejednokrotnie krytycznie podchodził do tego proceduru, ale to realia życia dyktowały warunki. Przykłady Setkowicza czy Kossaków nie są odosobnione. Należy o tym pamiętać, kupując obraz czy tworząc dokumentację posiadanego już dzieła. Często wydaje się nam, że staliśmy się właścicielami rzeczy nie tylko pięknej i cennej, ale także niepowtarzalnej. Nie musi być to prawda: przedmiot, sam w sobie rzeczy-

Rysunkowy portret pamięciowy utraconego obrazu znajdujący się w naszym katalogu skradzionych i zaginionych dóbr kultury

wiście niezwykle i cenny, może okazać się jedną z replik udanego pierwowzoru lub, jako dzieło wybitne, posiadać liczne kopie. Dlatego warto się dokładnie przyjrzeć posiadanym przez nas *skarbowi* i w opisie tworzonej dla nich dokumentacji (przypominamy o konieczności jej posiadania w czasach nasilających się kradzieży dzieł sztuki z mieszkań prywatnych) uwzględnić jak najwięcej szczegółów. Należy zwrócić uwagę na sygnaturę, sposób umieszczenia daty: czy jest ona umieszczona na wysokości podpisu autora, czy może została odnotowana nieco wyżej lub niżej. Idealem byłoby posiadanie w dokumentacji zdjęć takich cech charakterystycznych, jak podpis czy adnotacje na licu lub odwrocie płótna.

W opisie powinny znaleźć się informacje o zauważonych uszkodzeniach, o przeprowadzonych zabiegach konserwatorskich, o oznakowaniu, jeżeli właściciel takie stosował. Uwaga ta dotyczy nie tylko obrazów. Właściciele rzeźb, ikon oraz innych wartościowych dzieł sztuki powinni zadbać o dokładne opisy, a także wyczerpującą i czytelną dokumentację fotograficzną. Należy pamiętać o podawaniu dokładnych wymiarów lub wagi przedmiotu. Istotna może okazać się informacja dotycząca materiału i techniki zastosowanych przez artystę. Cenne są także wszelkiego rodzaju dokumenty świadczące o prawie własności, opinie rzeczoznawców, ekspertyzy. Dokumenty tego typu są bardzo pomocnym materiałem dowodowym. Należy bowiem zdawać sobie sprawę z tego, iż czytelne zdjęcie, dokładny opis czy wyko-

Replika kompozycji *Wizji Napoleona w odroście spod Moskwy* z roku 1923

Namalowana w 1926 r. replika słynnej *Wizji Napoleona w odroście spod Moskwy*, będąca własnością Muzeum Sztuki w Łodzi, została skradziona z Instytutu Warzywnictwa w Skierniewicach w 1991 r.

Replika kompozycji *Wizji Napoleona w odroście spod Moskwy* z roku 1927

nany na jego podstawie najlepszy nawet rysunek, stać się mogą jedynie wskazówką do rozpoczęcia żmudnego procesu identyfikacji przedmiotu, dla którego istotna jest zgodność jak największej ilości danych. Dlatego jeszcze raz przypominamy o konieczności rzetelnego dokumentowania swoich zbiorów. Dobra dokumentacja może znacznie przyspieszyć identyfikację, a także uprościć proces odzyskiwania utraconego przedmiotu. ❖